

De internationale expansie van China

Tycho de Feijter

China in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden

Tot de uitbraak van COVID-19 leek er geen grens aan de internationale expansie van China. Het land was actief in ieder werelddeel, met diplomatie, handel, investeringen, en ook steeds meer met de verkoop van militair materieel. China kiest zijn nieuwe vrienden met zorg. Landen die door het Westen in de hoek zijn gezet staan altijd op het lijstje van vrienden. Deze landen komen bovenaan die lijst als zij een strategische ligging hebben of grote hoeveelheden grondstoffen bezitten.

Een ondertussen bekend patroon van de Chinese expansie is het aanbieden van goedkope leningen voor investeringen in infrastructuur in een bepaald land, die vervolgens grotendeels door Chinese bedrijven wordt neergezet. De waarborg voor deze leningen bestaat uit grondstoffen of als eigendomsrechten op diezelfde infrastructuurprojecten. Dit systeem staat bekend als China's *debt trap diplomacy*.

Naast deze relatief zichtbare internationale expansie van China is er ook een veel bredere cultureel-educatieve-financiële beweging die tot nu toe veelal onder de oppervlakte is gebeven. Dit gaat bijvoorbeeld om de beïnvloeding van westerse universiteiten door de 'gratis' Confucius Instituten, het *monitoren* van Chinese studenten in het buitenland, het beïnvloeden van bestaande Chinese verenigingen en structuren in westerse landen en het gebruiken van westerse media voor het uitdragen van Chinese standpunten.

In de meeste gevallen gebruikt China een mix van al deze instrumenten in het beoogde land. Grote investeringen gaan hand in hand met bijvoorbeeld onderwijsprojecten en het inpalmen van lokale Chinese verenigingen. De coördinatie voor al deze activiteiten ligt bij de Chinese diplomatieke vertegenwoordiging, vaak direct ondersteund door de vestigingen van Chinese (staats-) bedrijven.

COVID-19 heeft de Chinese internationale expansie vertraagd. China is minder populair wereldwijd dan het was vóór de crisis en heeft op dit moment ook minder te besteden aan grote overzeese avonturen. Uiteindelijk, als het

virus van de voorpagina's is verdwenen, zal China het expansietempo echter weer opvoeren en waar mogelijk zelfs versnellen.

In het Caribisch gebied, en daarmee ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden, volgt China keurig zijn draaiboek van expansie. Grote, zeer zichtbare, projecten komen in combinatie met allerlei soorten van bijna onzichtbare beïnvloeding. China is echter relatief nieuw in het Caribisch gebied. Daardoor verloopt de expansie niet zo soepel als in delen van de wereld waar het meer ervaring heeft, zoals bijvoorbeeld Afrika of de Stille Oceaan.

WAT WIL CHINA IN HET CARIBISCH GEBIED?

De Chinese belangstelling voor het Caribisch gebied heeft verschillende redenen. Het Caribisch gebied is een belangrijke transportader voor de wereldeconomie, met grote handelsstromen van Latijns-Amerika naar Noord-Amerika en van de Atlantische naar de Stille Oceaan. China, als exportland bij uitstek, wil daar een vinger in de pap. Het land legt in rap tempo terminals aan en vergoot zijn aanwezigheid rond het Panamakanaal. Plannen voor een alternatief kanaal in Nicaragua zijn op niets uitgelopen, maar China is nog altijd bezig met de ontwikkeling van andere alternatieven, met name op spoorweggebied.

In het verlengde van transport ligt de handel zelf. China koopt massaal grondstoffen in het Caribisch gebied en verkoopt vooral goedkope consumentengoederen. Er is ei-

genlijk geen grondstof waar China geen belangstelling voor heeft: van olie tot zout. Alles kan op de boot naar China. Een interessante recentere ontwikkeling is dat Chinese bedrijven ook steeds meer regionaal handelen; bijvoorbeeld van Zuid- naar Noord-Amerika, zonder dat deze goederen ooit in China terechtkomen.

Het gebied ligt in de achtertuin van de Verenigde Staten. Soms is enkel de wens om aanwezig te willen zijn al voldoende reden om daadwerkelijk aanwezig te zijn in een gebied. Het Caribisch gebied valt, of viel, binnen de invloedssfeer van de Verenigde Staten. Door de toegenomen investeringen en handel neemt de invloed van China toe en daarmee de invloed van de Verenigde Staten af. Daarnaast geeft het gebied de Chinezen de mogelijkheid om Amerikaanse militaire bewegingen goed in de gaten te houden, via eigen middelen of via middelen van nieuw-bevriende staten. China heeft, bijvoorbeeld, grote belangstelling voor Amerikaanse operaties in het noordelijk deel van Zuid-Amerika.

Het Caribisch gebied is, met al zijn armoede en ellende, nog om andere redenen interessant: het ligt helemaal vol met potentieel stemmee. In kleine falende staatjes kan China namelijk stemmen kopen. Dat doet het overal ter wereld, vooral in de Stille Oceaan en in Afrika, maar tegenwoordig ook in Europa. Ieder land dat Chinese 'vriendschap' of geld accepteert moet namelijk iets teruggeven. Bijvoorbeeld middels een extra pro-Chinese stem in de Verenigde Naties en vele andere internationale organisaties.

WAT WIL CHINA IN CARIBISCH NEDERLAND?

In tegenstelling tot wat vaak wordt beweerd is China niet gelukkig met landen in complete chaos. Ook China heeft behoefte aan zekerheid en voorspelbaarheid, zeker in gebieden waar het weinig ervaring heeft. De eilanden van het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden zijn daarvoor aantrekkelijk. Zij werken grotendeels met Nederlands recht en bestuur en staan tegelijkertijd ver genoeg van Nederland af. China kan gebruikmaken van deze orde zonder dat het direct hoeft te vrezen voor interferentie uit de polder. Vanuit deze relatief zekere positie kan China vervolgens in moeilijker landen in de omgeving aan de gang.

Het formaat van de eilanden is ook precies goed. Ze zijn klein genoeg om met weinig middelen invloed op te bouwen en groot genoeg voor serieuze economische en politieke activiteit. De ligging van de eilanden is eveneens aantrekkelijk. Chinese bedrijven zien zowel de ABC-eilanden als de SSS-eilanden als mogelijke hubs voor Chinese activiteiten in het gebied.¹ Op Sint Maarten bijvoorbeeld noemen bedrijven zelfs Florida als bestemming voor Chinese goederen.

"We are considered a strong link to carry out the vision of One Belt One Road", aldus premier Marlin van Sint Maarten

in 2016 die daarmee doelde op het Belt and Road Initiative (BRI) van China. Met deze ontwikkelingsstrategie wil China zijn grip op een groot deel van de wereld versterken door het openen van nieuwe handelsroutes. De belangstelling van China voor het Caribisch deel van het Koninkrijk is echter veel ouder dan BRI. Geen van de eilanden is officieel een *BRI-country* en er zijn geen officiële BRI-gerelateerde afspraken tussen China en de verschillende onderdelen van het Caribisch deel.

Toch heeft dit wereldwijde project een extra impuls gegeven aan China's activiteiten in het gebied, met name op handelsterrein. Het Chinese Consulaat-Generaal op Curaçao is zeer actief met BRI-promotie en giet een vers BRI-sausje over veel bestaande Chinese projecten. Dat zou een consulaat nooit doen zonder toestemming van Beijing en daarom lijkt er wel degelijk sprake van een semiofficieel BRI-beleid in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden.

Ook op militair gebied is het Nederlands deel interessant voor China, met name Curaçao met een drukke marinebasis en een marinierskazerne. Daarnaast hebben de Verenigde Staten *Forward Operating Locations* op Curaçao en Aruba, waarvandaan de Amerikaanse luchtmacht met geavanceerde patrouillevliegtoelagen anti-drugsvluchten uitvoert en tegelijkertijd (onofficieel) Venezuela in de gaten houdt.

Verder leven op de meeste Nederlandse eilanden al generaties lang goed georganiseerde Chinese gemeenschappen, rijp voor beïnvloeding door nieuwe immigranten uit China (vooral uit Guandong). Deze recente immigranten zijn geboren in China en hebben in het Caribisch deel kennelijk eenvoudig de Nederlandse nationaliteit verkregen. Ze zijn zeer actief in de Chinese clubs en lijken daar de oude Chinese structuren te verdringen. De meeste 'oude' gemeenschappen komen uit Venezuela, waar hun voorvaders ook al generaties lang leefden. Die hadden weinig banden met China en spraken geen Chinees. China probeert nu juist deze gemeenschappen aan zich te binden, vooral via de vele verenigingen en clubs.

China is echter niet onkwetsbaar voor het bekende bureaucratie moeras op de Antillen en onder een groot deel van de niet-Chinese bevolking leeft een sterk wantrouwen ten aanzien van grote Chinese avonturen. Dat wantrouwen verdwijnt echter snel in deze COVID-19-crisistijden. Nederland stelt zware eisen aan hulp terwijl de diverse Chinese clubs met hun liefdadigheid snel zeltjes winnen.

DE (ECONOMISCHE) KLAP VAN COVID-19

Het Caribisch deel is zwaar getroffen door de COVID-19-crisis. Na de uitbraak hebben de eilanden hun grenzen snel gesloten voor verkeer. Daardoor is het aantal slachtoffers relatief laag, maar de economie krijgt zware klappen. De

In het Caribisch gebied, en daarmee ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden, volgt China keurig zijn draaiboek van expansie. Grote, zeer zichtbare projecten, komen in combinatie met allerlei soorten van bijna onzichtbare beïnvloeding. Afgebeeld is het strand van Grote Knip op Curaçao (foto: Simon Dannhauer/Shutterstock.com)

eilanden zijn bijna volledig afhankelijk van toerisme. De gemiddelde bijdrage van toerisme aan het GDP is 85 procent en in Curaçao ligt dit zelfs rond de 95 procent. De werkloosheid stijgt snel en veel nieuwe toerisme-projecten liggen stil.

Den Haag eist 'structurele hervormingen' en salarisplafonds voor politici en ambtenaren. Dit leidt tot grote woede op de eilanden waar men worstelt met grotere problemen zoals de water- en voedselvoorziening. China is nog niet in dit gat gesprongen, maar biedt via de Chinese gemeenschappen wel directe hulp aan, onder andere met voedselpakketten en medicijnen.

Door de crisis liggen diverse Chinese projecten op de eilanden eveneens stil. Voor de crisis uitbraak was er hoop op toerisme uit China, vooral via de cruise-industrie. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit op korte termijn gaat gebeuren. Het Chinese toerisme komt weer op gang maar zal, zeker de komende tijd, vooral van lokaal en regionaal karakter zijn.

Tot COVID-19 was China een belangrijke, en in veel gevallen de belangrijkste, bron van toerisme-inkomsten voor steeds meer landen. Chinese toeristen gaven bovendien veel uit in vergelijking met andere groepen. China gebruikte dit gegeven actief in zijn relaties met andere landen. Kwam een land in de gratie, dan vroeg de overheid de reisbranche meer vakanties naar dat land aan te bieden, en kon het land onder goede voorwaarden toerismebureaus openen.

Raakte een land, eenmaal verslaafd aan Chinese yuan, op eens uit de gratie dan werd het toerisme als wapen ingezet. De reisbranche kreeg te horen dat het nu *geen* reizen meer mocht verkopen, vaak met grote gevolgen voor een econo-

mie. Onder andere Frankrijk, Japan, en Zuid-Korea werden op deze manier geraakt. Het Chinees toerisme naar het Caribisch deel van het Koninkrijk is nooit groot geweest, vooral door de lange en indirecte verbindingen. Begin 2019 maakten Aruba en China echter afspraken om meer Chinees toerisme aan te trekken.² Dat lijkt door COVID-19 voorlopig niet te gaan gebeuren.

CHINA IN DE AUTONOME LANDEN

Curaçao

De hoofdstad Willemstad was tot 2010 ook de hoofdstad van de Nederlandse Antillen. Het is nog steeds de belangrijkste stad van het Caribisch deel met een spilfunctie op economisch en cultureel terrein. China heeft Curaçao tot een speerpunt gemaakt van zijn activiteiten. In 2013 opende China een nieuw Consulaat-Generaal in Willemstad met als ambtsgebied de 6 *Dutch Caribbean Islands*.

Het consulaat is heel actief. In Willemstad is een Chinese school opgezet, grotendeels betaald door China, waar leerlingen Chinees leren en de 'correcte' denkbeelden meekrijgen, onder andere over Taiwan. Tot de uitbraak van het coronavirus reisden diverse stafleden vooral veel naar Aruba en Sint Maarten. Tijdens de coronacrisis blijft de consul-generaal dicht bij huis, met bezoeken aan Chinese (staats-)bedrijven op Curaçao.³

Er zijn diverse Chinese organisaties op Curaçao die een voet aan de grond proberen te krijgen en te houden op het eiland:

1. De Curaçao Chinese Club: die treedt op als beheerder van de Chinese School Curaçao. Die school is in 2014 opgericht en werkt met leraren die benoemd zijn door

China koopt massaal grondstoffen in het Caribisch gebied en verkoopt vooral goedkope consumentengoederen. Er is eigenlijk geen grondstof waar China geen belangstelling voor heeft: van olie tot zout. Op de achtergrond is de Isla-raffinaderij te zien op Curaçao (foto: Gail Johnson/Shutterstock.com)

- China en met Chinees lesmateriaal.
2. De Curaçao Chinese Club Chinese Women's Association: dit is een onderdeel van de Curaçao Chinese Club en richt zich evenals de Chinese Culture Club Curaçao vooral op culturele uitwisseling.
  3. De Curaçao Chinese Union Foundation is in 2019 opgericht en heeft een bestuur dat bestaat uit in Guangdong geboren Chinese Nederlanders.⁴
  4. De Curaçao Chinese Business Association (CCBA) houdt zich vooral bezig met netwerken en liefdadigheid. Het werkt nauw samen met het Chinese consulaat en verspreidt COVID-19-voedselpakketten via Chinese ondernemingen.⁵

Een artikel in de *Curaçao Chronicle* repte over een door China betaald zomerkamp voor de Chinese School Curaçao: "The majority of the children were born in Curaçao. They did not speak a word of Mandarin nor did they know anything about Chinese culture."⁶ Het artikel citeert vervolgens Peter Wong, directeur van de school: "We achieved such fruitful results. We must be grateful to the leadership of the Communist Party of China. We are grateful that our overseas Chinese were able to share the reform and opening up policy of the motherland."

Peter Wong is Nederlander maar geboren in Guangdong. Naast zijn directeurschap is hij ook vicepresident van de bovengenoemde Curaçao Chinese Club en vicepresident van de Curaçao Chinese Union Foundation. In 2018 was hij namens de Chinese gemeenschap op Curaçao delegatieleider tijdens een conferentie in Panama over de Peaceful reunification of the island of Taiwan and mainland China.⁷ Voordat hij naar Panama vloog, werd hij eerst onthaald in Beijing voor een informatierondje *Peaceful reunification*. Dit onderwerp is volgens de *Curaçao Chronicle* ook opgenomen in het curriculum van de Chinese school op Curaçao.

Het leek er overigens lange tijd op dat het Chinese bedrijf Guangdong Zhenrong Energy (GZE) de exploitatie van de

zwaar vervuilde en slechts deels-operationele olieraffinaderij (Isla Oil Refinery) op Curaçao zou overnemen van het Venezolaans staatsoliebedrijf Petroleos de Venezuela S.A. (PdVSA). GZE, uit de provincie Guangdong, was een dochteronderneming van de staats-militaire handelsonderneming Zhuhai Zhenrong, een bedrijf dat in 2019 Amerikaanse sancties kreeg opgelegd omdat het olie kocht van Iran. GZE wilde 'Isla' gebruiken voor de raffinage van olie uit Venezuela die China kreeg onder een eerder afgesloten *oil-for-loan*-overeenkomst.⁸ De overname ging uiteindelijk niet door. GZE bezweek onder schulden en gerommel in de top van het bedrijf en daardoor verloor het bedrijf ook zijn steun uit Beijing.

Refineria di Kòrsou (RDK), de eigenaar van de Isla Oil Refinery, heeft nu een overeenkomst gesloten met de Amerikaanse Klesch Group. Toch lijkt de strijd nog niet helemaal gestreden want politici en burgers zijn het oneens met de voorwaarden, en de pro-onafhankelijkheidspartij Pueblo Soberano heeft al gezegd dat de deal met GZE beter was dan die met de Klesch Group.⁹ Wordt dus zeker vervolgd.

In Nederland ontstond enige ophef toen eind vorig jaar het nu Chinese MG terugkwam op de markt. In Curaçao zijn Chinese auto's echter al veel langer te koop, onder andere de merken MG, Haval, en Haima.

Aruba

De Chinese invloed op Aruba is kleiner. De meest actieve speler is de Aruba New China Club, zeer zichtbaar tijdens de COVID-19-crisis.¹⁰ De club doneerde elfduizend mondkapjes aan de regering van Aruba, en deelde grote hoeveelheden voedselpakketten uit in samenwerking met Chinese ondernemers.

De hulpgoederen werden verwerkt door Chinese bedrijven die gebruik maken van Chinese heftrucks. Het voedsel zelf komt uit Nederland. Op video's van de aankomst van de containers zijn oer-Hollandse producten te zien, waaronder Unox Kippensoep en Continental Bakery rijstwafels.

Een fraai geproduceerde video van de donatie is te vinden op de Facebookpagina van de Aruba New China Club. Eerder doneerde de club 3000 Arubaanse florin aan de katholieke Cacique Macaurima School. Veel Chinese ondernemers die lid zijn van de club werken in het supermarktwezen, waaronder voorzitter William Cheng, een immigrant uit Hong Kong. Meer dan tweehonderd supermarkten en zestig restaurants op Aruba zijn in Chinese handen.¹¹

Sint Maarten

“Sint Maarten moet alle hulp accepteren die ze kunnen krijgen. Van moederland krijgen ze te weinig.” Zo stond het letterlijk in een commentaar geschreven bij een artikel over een aanbod van China voor medische apparatuur in de COVID-19-crisis. Dit aanbod zou zijn gedaan aan minister-president van Sint-Maarten, Silveria Jacobs, via de St. Maarten Chinese Community Foundation.¹²

Deze club doneerde ook COVID-19-voedselpakketten. Bemiddelaar bij de donatie was Emil Lee, zoon van Chinese immigranten naar de Verenigde Staten en voormalig minister van Volksgezondheid, Sociale Ontwikkeling en Arbeidszaken (VSA). In 2018 ontving Emil Lee, toen nog minister, een donatie van 105.000 Amerikaanse dollar van het Chinese Consulaat voor huisvesting van slachtoffers van Orkaan Irma.

Het bekendste Chinese project op Sint Maarten is de Pearl of China, een gepland hotel- en conferentiecomplex met 326 kamers en 450 appartementen van 120 miljoen dollar. Het complex moest 1 miljoen Chinese toeristen per jaar trekken en als een hub fungeren voor Chinese activiteiten. De plannen werden onthuld in 2016. Tijdens een ceremonie voor de start van het project spraken Zhang Weixin en voormalig minister-president Marlin over de BRI-potentie van het project.

De oorspronkelijk locatie was Belair maar dat ging na lokale protesten niet door. Daarna kocht de Chinese ontwikkelaar land bij het dorp Little Bay. Deze ontwikkelaar, New Life Town Investment and Development uit Beijing, claimde dat de Chinese overheid een belang zou nemen van 50 procent in het project. President van dit bedrijf is Cui ‘Trey’ Suiqiang.

Als aardigheidje voor Sint Maarten beloofde de ontwikkelaar een ambulance, vierduizend zonnepanelen, duizend energiezuinige lampen, vijfhonderd airconditioners en meubels voor de Charlotte Brookson Academy. De ambulance is nooit geleverd en het project lijkt stil te liggen. Nauw betrokken bij het project was de Caribbean-China People Foundation onder leiding van *Executive Chairman* Cengiz Kucuk, die ook de lokale vertegenwoordiger was van New Life Town Investment and Development.

De Caribbean-China People Foundation (CCPF) is hierbij be-

trokken. Dit lijkt een eenmanszaak. Het email adres van de *foundation* is van Cengiz Kucuk, die geen Chinese achtergrond heeft. Volgens Chinese media heeft de CCPF echter twee co-founders, Kucuk en Cui Suiqiang die betrokken is bij Pearl of China. In mei 2017 was Kucuk op officieel bezoek in Beijing voor het One Road Forum for International Cooperation met een delegatie onder leiding van toenmalig Minister-President Marlin. Tijdens deze conferentie zei Kucuk: “After hearing President Xi’s speech (op het forum red.), I had a deeper understanding to the spirit of Silk Road and would like to devote the rest of my life to the promotion of Belt and Road.”¹³ Ook aanwezig bij deze bijeenkomst: Cui Shuiqiang.

CHINA IN DE BIJZONDERE GEMEENTEN

Bonaire

Bonaire kent een kleine oorspronkelijke Chinese gemeenschap, met immigranten die vanaf 1975 naar het eiland kwamen. Net als elders in het Caribisch deel van het Koninkrijk probeert China invloed te krijgen op deze gemeenschap. Volgens verontruste berichten in lokale media nemen ‘Chinezen’ ook steeds meer de middenstand over, vooral supermarkten en restaurants.

De Chinese Association of Bonaire doneerde in april COVID-19-voedselpakketten¹⁴. Het voedsel kwam uit diverse Zuid-Amerikaanse landen en uit China. De Chinese Association of Bonaire werd opgericht in 2018. Aanwezig bij de oprichtingsceremonie waren onder andere de toenmalig consul-generaal Zhang Weixin en de gedeputeerden Edsel Cecilia, James Kroon en Hubert Martis.

Een lid van deze association is Eliza Silberie, manager van het Chinese warenhuis Tung Fong Store. Zij vertelde een journalist: “Van het Chinese consulaat hebben we eenmalig een donatie voor het clubhuis ontvangen en we kunnen daar

Er is een duidelijke beïnvloedingscampagne aan de gang in het Caribisch deel van het Koninkrijk, veelal via bestaande Chinese verenigingen en actief gesteund door het hier afgebeelde Consulaat-Generaal van China in de Curaçaose hoofdstad Willemstad (foto: Wikimedia Commons CC4).

terecht, als we bijvoorbeeld een taalleraar zoeken. Meer niet.” Gedeputeerde Hubert Martis kreeg in datzelfde jaar ‘diplomatiek beleefdheidsverzoek’ van Wang Q, viceconsul van het Chinees Consulaat. ‘Q’ is overigens geen bestaande Chinese naam, maar vermoedelijk een pseudoniem.

Zij kwam met ambitieuze plannen:

1. Een containerhaven voor grote schepen die dient als hub voor andere eilanden in het gebied.
2. Een veerbootproject tussen de ABC-eilanden.
3. Een brandstofopslag op Bonaire International Airport als hub voor regionaal vrachtverkeer.
4. Investeren in de zout-industrie.
5. Bonaire als springplank voor Chinese handel met het Caribisch gebied en Latijns-Amerika.
6. Een bezoek van *Guangdong TV* aan Bonaire voor het maken van een promotie video¹⁵.

Sint Eustatius en Saba

Sint Eustatius is het probleemkindje van het Nederlands deel. In 2018 nam Nederland het bestuur van het eiland over maar nog steeds komt er geen water uit de kraan¹⁶. Er is een kleine Chinese gemeenschap op het eiland maar die lijkt niet bijzonder actief. Saba is vermoedelijk te klein voor Chinese avonturen en kent geen Chinese gemeenschap.

Conclusies

1. Er is een duidelijke beïnvloedings-campagne door China

aan de gang in het Caribisch deel, veelal via bestaande Chinese verenigingen en scholen, actief gesteund door het Consulaat-Generaal in Willemstad.

2. Inwoners van Chinese afkomst die al generaties op de eilanden leven blijken opvallend vatbaar voor deze invloed.
3. De middenstand, met name supermarkten en restaurants, komt steeds meer in Chinese handen.

De grotere Chinese invloed is zorgelijk voor het Koninkrijk. De Chinese gemeenschappen zien steeds vaker China als hun vaderland en niet meer Nederland. Dit kan grote gevolgen hebben als deze gemeenschappen zich meer gaan bemoeien met de lokale politiek, bijvoorbeeld door steun uit te spreken voor onafhankelijkheid. De moeilijkheid is dat deze beïnvloeding moeilijk lijkt terug te draaien. De bouw van een hotelcomplex of de overname van een raffinaderij kan worden verboden, maar invloed op laag gemeenschapsniveau is als onkruid: wacht te lang en het gaat nooit meer weg.

Tycho de Feijter studeerde rechten in Amsterdam en Chinees in Beijing. Hij woonde zestien jaar in China en werkte daar voor de Nederlandse ambassade en als zelfstandig consultant. De Feijter is gespecialiseerd in de Chinese autosector, het Belt and Road Initiative, en het Chinese volksleger. Hij is Subject Matter Expert bij HCSS en schrijft mee aan de Silk Road Headlines van Clingendael.

Wilt u reageren?

Mail de redactie: redactie@atlcom.nl.

1. De ABC-eilanden is een afkorting voor Aruba, Bonaire en Curacao. De SSS-eilanden staan voor Saba, Sint-Eustatius en Sint-Maarten. De eerste drie eilanden zijn de benedenwindse eilanden en de laatstgenoemde eilanden zijn de bovenwindse eilanden.
2. Chinese Consul-General met with CEO of Curaçao Tourist Board. *World Travel Online*. 30-04-2019. http://lvyou168.cn/tools/doPrint_en.aspx?main_id=201959145341771
3. 驻威廉斯塔德总领事李意钢看望在库拉索中资企业员工. FMPRC. 27-05-2020.
4. Curacao Chamber of Commerce & Industry
5. Facebook. Extra Curaçao. https://www.facebook.com/watch/live/?v=644650113041819&ref=watch_permalink
6. Curaçao Chinese School excels at Jiangmen City summer camp. *Curacao Chronicle*.
7. Local Chinese community also strives for peaceful reunification of China. *Curacao Chronicle*. 21-06-2018. <http://curacaochronicle.com/local/local-chinese-community-also-strives-for-peaceful-reunification-of-china/> 30-07-2018.
8. Sino-Venezuelan oil-for-loan deal – the Chinese strategic gamble? *Science Direct*. 04-06-2020. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1364032116302763> <http://curacaochronicle.com/local/curacao-chinese-school-excels-at-jiangmen-city-summer-camp/>
9. Pueblo Soberano: deal Klesch is slechter dan Guangdong Zhenrong. *Paradise FM*. 27-01-2020. <https://www.knipsselkrant-curacao.com/paradisefm-pueblo-soberano-deal-klesch-is-slechter-dan-guandong-zhenrong/>
10. Chinese Club Aruba - Facebook <https://www.facebook.com/ChineseClubAruba/>
11. Presidente di Asociacion di Comerciantenan Chines, William Cheng: Te ainda importacion di producto di China no tin efecto na Aruba. *Bondia*. 04-03-2020. <https://www.bondia.com/presidente-di-asociacion-di-comerciantenan-chines-william-cheng-te-ainda-importacion-di-producto-di-china-no-tin-efecto-na-aruba/>
12. Deze organisatie heeft een aantal doelstellingen:
  - a. to stimulate and promote the interest in and study of the Chinese language, history and culture on Sint Maarten;
  - b. to promote the respect for the Dutch and Chinese National and Commemorative Days and other official holidays;
  - c. to facilitate and organize Chinese National Day
13. Development of the “Belt and Road” between China and Latin America Symposium. Beijing International Exchange Association Sustainable Development Committee. 17-05-2017. <http://c-sdc.com/en/newsdes.php?id=94&lm=16> Celebrations, Commemorative Days and cultural events;
14. Facebook. https://www.facebook.com/search/top/?q=Chinese%20Association%20of%20Bonaire&epa=SEARCH_BOX
15. Commissioner Hubert Martis receives commercial vice-consul from China. *Curacao Chronicle*. 28-08-2018. <http://curacaochronicle.com/region/commissioner-hubert-martis-receives-commercial-vice-consul-from-china/>
16. Inwoners Sint-Eustatius boos en bezorgd: ‘Zelfs in coronatijd komt hier amper water uit de kraan’. *Caribish Netwerk*. 26-04-2020. <https://caribishnetwerk.ntr.nl/2020/04/26/inwoners-sint-eustatius-boos-en-bezorgd-zelfs-in-coronatijd-komt-hier-amper-water-uit-de-kraan/>